

Sverige måste ta avstånd från blodbadet

av KJELL MAGNUSSON

Att bomba Serbien utan FN:s medgivande innebär en militär aggression som strider mot folkrätten. Detta allvarliga steg motiveras med en retorisk fråga: Kan man verkligen tolerera att en europeisk stat använder stridsvagnar och artilleri mot den egna befolkningen, tvingar människor på flykt, bränner deras hem och dödar oskyldiga civila?

Ställs frågan så tycks svaret givet. Den självklara motfrågan är emellertid om detta är en uttömmande beskrivning av det som händer i och kring Kosovo.

Sedan flera år tillbaka pågår ett gerillakrig. Det startades av Kosovos befrielsearmé (UCK) när det efter Daytonavtalet stod klart att Kosovo inte kunde räkna med självständighet. Gerillans uttalade målsättning är att befria albanskdominerade områden i Makedonien, Montenegro och Serbien samt förena dessa med Albanien. Därmed skulle den historiska orättvisa som drabbade albanerna 1913 rättas till.

Gerillan har konsekvent arbetat för sitt mål genom 1) terrorhandlingar mot albanska och serbiska civila; 2) angrepp mot polispatruller, officiella institutioner, serbiska flyktingläger och militär personal; 3) användande av civilbefolkningen som buffert.

Det yttersta syftet har varit att provocera serberna till

handlingar som framkallar en skarp internationell reaktion, helst en militär intervention som kan ge kosovoalbanerna den stat de för närvarande inte kan etablera av egen kraft. Det bör påpekas att detta är ett helt rationellt handlande från gerillans sida. Den har mycket skickligt utnyttjat situationen och använt sig av de militära, politiska, massmediala och diplomatiska medel som står till buds.

Det finns inget försvar för de massakrer serbiska styrkor gjort sig skyldiga till i Kosovo. Även om gerillabaserna ligger i byarna är det omöjligt att rättfärdiga att civila eller tillfångatagna gerillasoldater dödas med berätt mod, vilket skett vid flera tillfällen. Det borde emellertid vara lika omöjligt att ursäkta de mord på civila som gerillan begått, planmässigt och i stor omfattning. Normalt sett har en stat rätt att försvara sig mot den typen av angrepp.

Omvärlden har upprörts av serbiska offensiver men blundat för att dessa i många fall varit ett svar på gerillaattacker. Som Timothy Garton Ash påpekade i sin berömda artikel i *New York Review of Books* (januari 1999) är det gerillan som har initiativet, det är UCK som bestämmer om det ska råda krig eller fred.

Man kan tillägga att det trots allt inte förekom militära kampanjer i Kosovo innan gerillan hade påbörjat sin aktivitet. (Enligt Amnesty International dödades under åren 1995-1997 14 albaner i Kosovo, antingen under »oklara omständigheter« eller i samband med arrestering. Under samma tid ledde gerillaattacker till att 28 personer förlorade livet. 22 av offren var civila och av dessa var 15 albaner.)

I försöken att komma till rätta med situationen har omvärlden utsatt Milosevicregimen för hårda påtryckningar samtidigt som man förklarat att det inte kan bli tal om självständighet för Kosovos del. Man har däremot inte gjort någ-

ra som helst ansträngningar att stoppa UCK:s aktivitet.

Det naturliga hade varit att skära av gerillans förbindelseleder, se till att Albanien upphörde med sitt stöd, samt blockera gerillans ekonomiska resurser i Västeuropa. En sådan politik skulle ha inneburit att den militära aktiviteten i området minskade och framför allt skulle påtryckningarna mot Serbien ha haft en oavvislig moralisk tyngd.

USA har dock kategoriskt vägrat att medverka till en sådan lösning. I stället framtvungade man under bombhot i oktober 1998 överenskommelsen mellan Milosevic och Holbrooke, vilken innebar att jugoslaviska säkerhetsstyrkor drogs bort från Kosovo respektive återvände till kasernerna. Sedan detta skett återtog gerillan de områden den förlorat under sommaren 1998 och fortsatte sina attacker både i Kosovo och vid gränsen mellan Jugoslavien och Albanien.

Efter händelsen i Racak ställer omvärlden ett ultimatum till »båda parter«. Om man inte skriver under den fredsöverenskommelse som USA utarbetat kommer Nato att bomba Serbien.

Det ovanliga i denna förhandlingsuppläggning är uppenbart för var och en. Hur kan man lösa en konflikt om man hotar den ena parten med just de sanktioner som den andra parten hela tiden har krävt och aktivt försökt framkalla?

Sammanbrottet i Rambouillet har följts av oroväckande och motbudande manipulationer av den allmänna opinionen i syfte att rättfärdiga flygattackerna. Den serbiska sidans vägran att skriva under framställs som en oresonlig obstruktion av vad EU:s utrikesministrar kallar ett »balanserat avtal«. Den kosovoalbanska underskriften beskrivs däremot som en stor eftergift: man har ju avstått från självständigheten och endast uppnått »ökad självstyre«, respektive »autonomi«.

För den som tar del av avtalstexten framstår denna beskrivning som djupt ohederlig. Den så kallade fredsöverens-

kommelsen innebär utan några som helst tvivel att Jugoslavien omedelbart förlorar kontrollen över Kosovo och efter tre år förbinder sig att medverka till en »slutlig lösning« som bygger på »folkets vilja«.

Ingenstans i avtalstexten preciseras Kosovos status i förhållande till den jugoslaviska federationen eller republiken Serbien. Inte heller sägs att Kosovo är en del av Jugoslavien. Visserligen finns på ett par ställen formuleringar om hänsyn till Jugoslaviens och Serbiens territoriella integritet, men med tanke på texten i dess helhet saknar detta betydelse. En anmärkningsvärd detalj är för övrigt att Förbundsrepubliken Jugoslavien, Republiken Serbien, samt Kosovo står som undertecknare, vilket innebär att Kosovo redan befinner sig utanför den jugoslaviska statsbildningen.

Illavarslande är vidare det otillräckliga skyddet av den serbiska minoriteten och andra folkgrupper. På samma sätt som i Daytonavtalet har amerikanerna glömt bort språkfrågan. I Kosovos fall borde det vara naturligt att göra provinsen tvåspråkig enligt finländsk modell. Detta strider emellertid mot idén om Kosovo som en albansk statsbildning och de konstitutionella mekanismerna innebär generellt att den albanska parlamentsmajoriteten förhållandevis lätt kan driva fram lösningar som inte tillgodoser kosovoserbernas intressen. Visserligen har »de nationella gemenskaperna« enligt avtalstexten rätt till skydd av kultur och språk, men skrivningarna här påminner snarast om de rättigheter som tillkommer invandrargrupper i USA.

Man kan fortsätta på punkt efter punkt och måste tyvärr konstatera att det rör sig om ett illa underbyggt hafsverk som inte ens försöker lösa denna svåra konflikt. De förändringar i texten som gjordes i slutet av februari gynnar dessutom ensidigt albanska intressen.

Avtalet har till yttermera visso inte varit föremål för diskussion, eftersom albanerna vägrade sitta vid samma förhandlingsbord som serberna. Det är uppenbart att ingen regering skulle underteckna ett sådant dokument, och det märkliga i sammanhanget är att europeiska politiker har ställt sig bakom texten. Den enda rimliga förklaringen måste vara att de inte läst den.

Genom att lösgöra ett minoritetsdominerat territorium från en suverän stat skapar omvärlden ett prejudikat som kan få mycket långtgående konsekvenser. Visserligen utgör albanerna 80-90 procent av befolkningen i Kosovo, men de uppgår till endast 17 procent av Serbiens invånare.

Vilka implikationer har detta för Makedonien? Om man utgår från de etniska kriterier som nu tillämpats i Kosovo är de albanska anspråken på Makedonien ännu mer berättigade, eftersom albanernas andel av befolkningen där är avsevärt större än i Serbien.

Framför allt strider avtalet mot de principer som legat till grund för en lösning av konflikten i Bosnien: De före detta jugoslaviska republikernas gränser får inte ifrågasättas. Strävanden att integrera serbiska och kroatiska områden i gemensamma statsbildningar har betraktats som både illegitima och ogenomförbara.

Detta tycks man ha glömt och driver nu med hjälp av bombningar fram en lösning som innebär att man i konsekvensens namn knappast kan motsätta sig en delning av Bosnien och Makedonien.

Det är sant att de serbiska förhandlarna envist hållit fast vid den kulturella autonomi som finns i den nuvarande serbiska konstitutionen. Ett argument mot Belgrad skulle i den situationen kunna ha varit att man måste ge albanerna samma rättigheter som serberna i Bosnien har fått genom Dayton-

avtalet. Det argumentet går inte längre att använda eftersom man brutit mot Daytonavtalets principer.

USA har i praktiken uppträtt som gerillans allierade, vilket framgick med all önskvärd tydlighet av Madeleine Albright's märkliga uttalanden efter de första samtalen i Rambouillet. Hon uppmanade kosovoalbanerna att skriva under »så att situationen åter kan bli svart och vit«. Om de vägrade skulle USA inte längre »ge sitt stöd«, utan strypa tillförseln av vapen.

Vad detta innebär i klartext är för det första att man formulerat ett avtal som i realiteten var oacceptabelt för serberna, samt för det andra att USA kunde ha ingripit mot gerillan om man velat.

Ledande politiker framhåller nu att man tvingas till bombningar för att rädda människoliv. Cynismen i resonemang-
et är chockerande. Den enda möjliga militära lösningen vore att gå in med marktrupper och avvärja både gerillan och den jugoslaviska armén.

Eftersom USA motsätter sig detta bygger taktiken på att Milosevic ger vika. Om han trots allt vägrar att skriva under, tvingas Nato till bombningar i en omfattning som kommer att leda till enorma materiella skador och civila dödsoffer i Serbien. Effekterna i Kosovo kommer däremot åtminstone inledningsvis att bli ringa. I stället lämnar man fältet fritt för ett blodbad som kommer att få våldet i Bosnien att blekna.

Det borde vara självklart för Sveriges regering att ta avstånd både från bombningarna och avtalet i Rambouillet. Det är upprörande att Europa ska dras in i en situation med oöverskådliga följder för att rädda USA:s och Natos »trovärdighet«.

Dagens Nyheter, 28/3-99

Kjell Magnusson är forskare vid Centrum för multietnisk forskning, Uppsala universitet.

FREDSBOMBER ÖVER BALKAN

Konflikten om Kosovo

historia • analys • debatt

Manifest

Stort tack till Nørhaven A/S
och Due's Repro ApS för
den generösa subventionen
av produktionskostnaderna.

Manifest Kulturproduktion AB
Malmgårdsvägen 32
116 38 Stockholm
Telefon: 08-556 038 63
Telefax: 08-462 01 75
e-post: manifest@manifest.se
hemsida: www.manifest.se

ISBN: 91-89291-02-6
Repro: Due's Repro
Tryck: Nørhaven, Viborg, Danmark, 1999
©respektive författare
Bild till omslaget: Detalj ur »Exil«, temperamålning av Gittan Jönsson, 1994.

Förord

Denna bok har tillkommit som en reaktion på och en protest mot att ett krig återigen blossat upp på Balkan. Hur olika vi än uppfattar situationen i Kosovo, Serbien eller på Balkan i stort så delar vi som satt samman eller skrivit i boken den övertygelsen att Natos bombningar av Jugoslavien, som inleddes 24 mars, inte gagnar fred och säkerhet, vare sig i regionen, i Europa eller i världen.

Vi som sammanställt boken och många av bidragsgivarna tillhör de nu över 1 000 personer som skrivit under det upprop mot Natos bombningar som publicerades i Aftonbladet 29 mars. (Återgivet i bokens appendix, liksom flera andra upprop från olika länder.) Men alla bidragsgivare har inte skrivit under detta upprop.

Denna bok är inte det stora uppropets bok utan ett försök att visa en bred och mångsidig debatt om kriget. Alla medverkande har nämligen sina egna uppfattningar och betoningar och varje medverkande svarar själv för sin text, dess argument och fakta.

Du kommer snart att konstatera att här finns skribenter från många olika politiska läger, från vänster till höger. Här finns EU-kritiker men också EU-vänner. Det finns de som kan uppfattas som mer serbvänliga och de som tycks vara mer

albanvänliga. Det finns de som tror på marktrupper och de som avvisar all utländsk inblandning. Det finns de som fortfarande tror på Nato och de som aldrig trott på Nato.

Det är vår förhoppning att boken ska ge fördjupad kunskap om konflikten, att den ska stimulera debatter, men framför allt att den ska ge hjälp att ta ställning.

Alla skribenter och översättare har ställt upp utan betalning. Stort tack till er alla! Och tack även till alla er som hjälpt till med förslag på texter, korrekturläsning och annat stöd.

När tryckning och distribution är betald går all vinst oavkortad till Röda korset och dess hjälp till offer på alla sidor i konflikten i och kring Kosovo.

Malmö, Simrishamn och Stockholm 15 april 1999

Anders Axelsson, Anders Püschel,
Fredrik Reinholdsson, Erik Wijk

Innehåll

FÖRORD

STOPPA KONFLIKTEN OM KOSOVO	13

INLEDNING

NÅGRA PÅPEKANDEN OM SITUATIONEN I KOSOVO	17

Howard Zinn

HISTORIA

JUGOSLAVIEN OCH DESS SPLITTRING	23

Erik Wijk

ATT STYCKA JUGOSLAVIEN	37

Michel Chossudovsky

KOSOVOALBANSKT 1900-TAL	46

Sören Sommelius

HUR DET HELA BÖRJADE	63

Kjell Magnusson

NATOS HUMANITÄRA AVTRYCKARE	76

Diana Johnstone

RAMBOUILLET

- FÖRKLÄDD IMPERIALISM 87
Jan Øberg
- OCCUPATIONSAVTALET FRÅN PARIS 98
Astor Larsen
- MILOSEVIC MÅSTE SÄGA NEJ 103
Kjell Magnusson

KRIGET

- NU GÄLLER NÄVRÄTTEN 109
Knut Carlqvist
- MAKT ÄR INTE RÄTT 114
Ingvar Carlsson och Shridath Ramphal
- OM DE PÅGÅENDE BOMBNINGARNA 117
Noam Chomsky
- VÄGRA VÅLD 130
Per Gahrton
- NATOS TOLKNING HOTAR FN:S EXISTENS 136
Tom Heyman
- ÅTERUPPRÄTTA NEUTRALITETEN! 139
Jonas Ljungberg
- SVERIGE MÅSTE TA AVSTÅND FRÅN BLODBADET 142
Kjell Magnusson
- DET RÖR ÄVEN AFRIKA 148
Henning Mankell
- ATT BOMBA BARNET MED BADVATTNET 150
Veran Matic

BALKANKRIGET HOTAR OSS ALLA <i>Jan Myrdal</i>	154
SVENSKA FREDSTRADITIONER <i>Margareta Norlin</i>	159
DÄRFÖR BOMBAR USA <i>John Pilger</i>	164
EXTREMT DÅLIG KONFLIKTHANTERING <i>Sören Sommelius och Jan Øberg</i>	171
STÄRK DEN EUROPEISKA IDENTITETEN <i>Karin Wegestål</i>	177
SVERIGE SOM MÖNSTERELEV <i>Erik Wijk</i>	182

DEBATTEN

DEN EUROPEISKA VÄNSTERNES TRAGEDI <i>Örjan Appelqvist</i>	187
JAG SKÄMS Å ERA VÄGNAR <i>Maria-Pia Boëthius</i>	192

APPENDIX

UPPROP MOT NATOS BOMBNINGAR I JUGOSLAVIEN	199
BOMBER INGEN LÖSNING	200
FLYKTINGKATASTROFEN PÅ BALKAN	201
NATOS FALSKA VAL	202
GEMENSAM KOMMUNIKÉ FRÅN RIOGRUPPEN	205
SYDAFRIKAS UTRIKESDEPARTEMENT	206
KINAS UTRIKESDEPARTEMENT	206
STOPP DEN FOLKERETTSSTRIDIGE BOMBINGA	207